

De tre personnamnen i inskriften, *Ingifastr*, *Porkill* och *Gunnhildr*, äro alla vanliga. Om *Ingifastr* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100, om *Gunnhildr* U 288.

Huruvida 67—74 *truknaþu* återger *drunknaðu* eller *drukknadu*, kan icke avgöras; icke heller, huruvida 75—78 *bapi* återger *badi* eller *bæði*.

U 455 hör till de verkliga konstverken bland Upplands runstenar. Lyckligtvis har den också blivit väl bevarad. Ristningen har en komposition, som i sin plan och sin rytm på ett mästerligt sätt ansluter sig till stenblockets form.

U 455 påminner i sin stil om U 460, men är måhända bättre avvägd och mera måttfull i bruket av de traditionella motiven. Den behärskas av den uppåtsträvande linjen i de båda ormdrakarnas rörelser. Båda djurens kroppar äro — i olikhet mot U 460 — likformigt fyllda med runor.

Stenen är tillhuggen: på högra sidan har den en naturlig kant, på vänstra sidan har den däremot blivit formad, möjligen med hänsyn till den redan komponerade ristningen. Stenens form är sålunda mera orolig än den lugna, breda ristningsytan på U 460 och U 463, men till denna form har ristaren med säker smak skapat en komposition så förträfflig, att man knappast kan avgöra, huruvida mönstret har blivit avpassat till en redan färdighuggen sten eller tvärtom stenen har fått sin form efter mönstret.

Ristaren är utan tvivel samme man, som har utfört de båda förnämliga ristningarna i samma trakt, U 460 vid Skråmsta i Haga sn och U 463 vid Ala i Vassunda sn. Näsby-stenen är, såsom redan O. v. Friesen har antagit (*Runorna*, 1933, s. 218), ett verk av Fot, och det samma måste då också vara fallet med Skråmsta-stenen och Ala-stenen. Hans stil visar i dessa tre runstenar en viss släktskap med några ristningar på berghällar i södra Uppland, särskilt U 112 Kyrkstigen och U 143 Hagby.

456. Tollsta, Odensala sn.

Pl. 77.

Litteratur: B 176, L 546, D 2:216. J. Bureus, Fa 6 s. 45 n:r 27 (Bureus' egen uppteckning), Fa 5 n:r 282, Fa 1 s. 64; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 137; UFT h. 2 (1872), s. 31.

Äldre avbildningar: Träsnitt, osignerat, i Peringskiölds Monumenta och B 176 (i Monumenta har med bläck påskrivits signaturen I. L., d. v. s. J. Leitz); Dybeck a. a.; Brate foto (ATA).

Runstenen står i trädgården vid Tollsta, 45 m. NÖ om huvudingången till mangårdsbyggnaden, 10 m. S om infartsvägen, 100 m. V om järnvägsövergången för vägen Odensala—Märsta.

J. Bureus har så tidigt som den 14 juli 1594 antecknat inskriften. Den var då lika skadad och fragmentarisk som nu. Platsen anges sålunda: »I Odhensala widh norre wäghen» (Fa 5: »Odensala Nordan»). Detta stämmer med uppgiften i *Ransakningarna* (under Husby-Ärlinghundra socken): »Och på Tålstadh Närrebro finnes och 1 Runsteen.» Tydligt är, att stenen vid denna tid stod vid en väg, som från Tollsta gick norrut mot Odensala. Sannolikt är detta stenens ursprungliga plats. — Peringskiöld har endast uppgiften: »Tolsta i Hussby Onsala sochn» (B 176 och L 546: »Tolstad»). — Senare torde stenen ha blivit flyttad fram till byn och använd i en mur. Dybeck uppger nämligen, att stenen är »nyligen upptagen ur en grundmur i norra gården». Brate fann den »rest invid utfartsvägen från norra gården i Tollstad»; den »utgör avslutningen på muren mellan gårdsplanen och vägen till stallet».

Tollsta ligger på gränsen mellan Odensala och Husby-Ärlinghundra socknar, mitt emellan Brista i V och Brunnby i Ö, vilka byar båda höra till Husby-Ärlinghundra sn. Det är därför icke att undra på, att Tollsta-stenen omväxlande blivit förd till Odensala och till Husby-Ärlinghundra socknar (det senare hos Peringskiöld, Liljegren och Dybeck).

Blågrå, glimmerrik, skiffrig stenart. Höjd 1,26 m., bredd (nedtill) 0,72 m. Ytan avspjälkar lätt, och ristningen har därför blivit svårt skadad. Där den ännu är bevarad, äro ristningslinjerna djupa och tydliga.

På stenens vänstra sida, som är omkr. 0,24 m. bred, finnes en ristning bestående av ormslingor. Stenen är nedtill svårt skadad. Stora stycken äro här avslagna, och nedre delen av ristningen såväl på framsidan som på vänstra smalsidan är därför defekt. Vad som är bevarat av inskriften är ett parti av mitten; början och slutet äro förlorade redan i de äldsta läsningarna.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter äldre källor):

[iku -] ... ⁵ri¹⁰bi¹⁵arn · ²⁰litu · ²⁵kiara · ³⁰bru at · piakn · fa[^{pur}] ...

[Ing -] ... [Po]rbiorn letu gæra bro at Piagn, faður [sinn] ...

»Ing- ... Torbjörn läto göra bron efter Tågn, sin fader ...»

Till läsningen: Den första runa, som är i behåll, är nedre delen av **r**. Därefter följer nedre delen av två stavar, varav den högre något konvergerar mot den vänstra. Liknar avgjort mest ett **u**; om runan varit **b**, vilket är sannolikt, har den haft den ovanliga formen **Ḅ**. Den har i så fall varit helt olik den andra **b**-runa, som förekommer i inskriften: 20 **b**. Även på de följande runorna saknas toppen, t. o. m. 11 **i**. 15 **k** är icke stunget. Av 23 **a** finnes endast en del av bst i behåll. 25 **p** har en ovanlig form, med den rundade bistaven både upptill och nedtill skild från hst och utmynnande i ramlinjerna t. h. om hst. Övre hst i 28 **k** saknas; av bst skymtar nedre kantlinjen svagt. Övre delen av 29 **n** är borta, likaså större delen av bst i 30 **f** och övre delen av 31 **a**, vilket är inskriftens sista runa.

Bureus läser: - iarn · litu · kera · at · piakn · fapur. B 176: iku - ... rriarn · litu · kiara · at · piakn · fap ... Fjärde runan är en rak stav, sålunda **i**; genom skraffering antydes, att läsningen är osäker. 5—10 **rriarn** äro helt bevarade; runan 6 är ett tydligt **r**. 32 **p** är inskriftens sista runa. — Dybecks och Brates läsningar erbjuda intet anmärkningsvärt.

Det är ingalunda visst, att 1 **i** har varit inskriftens första runa. Endast med försiktighet kan man därför antaga, att inskriften börjat med namnet *Ingvarr*. Det följande namnet har säkerligen varit *Porbiorn*. — Om namnet *Piagn*, *Pegn* se Sö 237.

Innanför runslingan, nedanför och t. h. om korset, står ordet 20—22 **bru**. Det är säkerligen objekt till 15—19 **kiara** 'göra', har blivit uteglömt på sin rätta plats och senare tillsatt. Inskriften ger sålunda direkt vid handen, att runstenen har varit rest vid en bro.

Odensala sn.

I *Ransakningarna* 1667—84 uppgives, att runstenar skola finnas, utom i Hova, Lövestaholm (U 409), Harg (2 runstenar), Bromsta (2 runstenar), Droppsta, Näsby (2 runstenar), Prästgården (2 runstenar), Tollsta och Fransåker, även i Lund och i Slästa:

33—45272. *Upplands runinskrifter*.

Fig. 165. U 456. Tollsta, Odensala sn.
Efter B 176.

»I Lundh 1 Runsteen.» J. Hadorph har här antecknat i marginalen: »fins intet».

»Hos Lars Bengtsson i Slåstadh på Mangården finnes 1 Runsteen.» Hadorph har också här i marginalen skrivit: »fins intet».

Uppgifterna om runstenar vid Lund och vid Slåsta torde sålunda ha varit felaktiga.

457. Skråmsta, Haga sn.

Pl. 80.

Litteratur: B 327, L 16, D 2:229. J. Bureus, *Runakänslanäs lärspan* (1599), *Monumenta Sveo-Gothica Hactenus Exsculpta* (1624), n:r 34 (Fa 10:1 n:r 34), Fa 6 s. 43 n:r 15 (Bureus' egen uppteckning), Fa 5 n:r 421, Fa 1 s. 95; *Ransakningarna* 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 186; P. Dijkman, *Antiquitates Ecclesiasticæ* (1703), s. 11 f., *Historiske Anmärkningar* (1723), s. 36 f.; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 221, *Acta Literaria Sveciæ*, Vol. 2 (1725—29), s. 236; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 242 f.; UFT h. 1 (1871), s. 75; G. Stephens, *ONRM* 2, s. 790; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 72, *Anteckningar* 1914 (ATA); O. v. Friesen och O. Lundberg i *Uppsala Nya Tidnings* julnummer 1925.

Äldre anteckningar: Bureus, träsnitt (i *Monumenta Sveo-Gothica*, Fa 5, Fa 10:1, F f 6); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 327); Dybeck a. a.; Brate foto 1914 (ATA).

Runstenen står omkring 400 m. Ö om Skråmsta, i nordvästra kanten av en skogbevuxen stenbacke. Denna backe är genom ett stort åkergräde skild från byn och genom andra åkerfält från den backe rakt i Ö, där U 459 och U 460 stå. På samma backe som U 457 finnas flera gravkullar. — Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna». — Stenen restes på denna plats år 1940. Den låg tidigare på marken 5 m. längre åt NV.

Runstenen var känd redan av Joh. Bureus. Han anför dess inskrift — liksom inskriften på U 460 — redan på sin runtavla *Runakänslanäs Lärspan* 1599. Hans teckning i original är icke bevarad, men den ligger till grund för det träsnitt av stenen, som ingår i Bureus' *Monumenta Sveo-Gothica* (1624). Stenen fanns »Vti Skromstadhz giärde»; den var redan nu »kullfallin» (Fa 6). Fa 5: »Skrumstad»; *Monumenta Sveo-Gothica*: »Widh Skrumstad». — I *Ransakningarna* meddelas: »3 Runsteenar på Skromstadh egor, tuå wedh Siöstranden och een på Gierde i Qwarnebackan. Jämwähl steenlagda Greffter, som förmeenar wara Munkagrwar» (sic!). De två runstenarna vid sjöstranden äro U 459 och U 460, och den på gårdet i kvarnbacken är U 457. På träsnittet i *Monumenta* är antecknat: »Skråmsta gärde närmare byn» (d. v. s. närmare än de båda andra runstenarna, U 459 och U 460); B 327: »Skråmsta», L 16: »Skråmstads gärde vid byen». — O. Celsius besökte platsen den 30 aug. 1727: »Wassunda och Skråmsta på Söder gårdet vid backen på åkren. Står på den gårdens åker som ligger till Haga.» — Dybeck uppger, att stenen »ligger å en åker i södra gårdet». »Halfiggande», säges i beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» (1865).

Uppgifterna om stenens plats äro icke klara och entydiga. Det är möjligt, att stenen ursprungligen har stått i själva åkern och att den först i senare tid har blivit flyttad och upplagd på den ouppodlade backen.

Skråmsta by ligger på gränsen mellan Haga och Vadsunda socknar. Byn var i äldre tid t. o. m. delad på de båda socknarna — därmed också på två härad: Håbo och Ärlinghundra —, så att den södra gården (Skråmsta n:r 1) hörde till Haga och den norra (Skråmsta n:r 2) till Vadsunda. I *Ransakningarna* upptagas runstenarna vid Skråmsta under Vadsunda sn, likaså i Peringskiölds *Monumenta*, i *Bautil* och hos Dybeck. Celsius för den av honom nyfunna (U 458) till Haga sn, de övriga tre (U 457, U 459 och U 460) till Vadsunda sn. Och på samma sätt förfar Liljegren.

Grå, kornig stenart. Höjd 1,80 m., bredd (nedtill) 1 m. Ristningen är djupt huggen och i stort sett tydlig och väl bevarad. Utefter h. sidan har stenens kant blivit något skadad, men intet av ristningen har gått förlorat.